

GRŴP LLYWIO'R CABINET AR FATERION Y GYMRAEG

CYNGOR BWRDEISTREF SIROL RHONDDA CYNON TAF

6 HYDREF 2021

**GWASANAETHAU CYMRAEG - ADRODDIAD CYNNYDD AR STRATEGAETH
HYBU'R GYMRAEG A'R CYNLLUN GWEITHREDU**

**ADRODDIAD CYFARWYDDWR MATERION IECHYD A DIOGELWCH Y
CYHOEDD, A GWASANAETHAU CYMUNED MEWN TRAFODAETH GYDA
DEILIAD Y PORTFFOLIO PERTHNASOL, Y CYNG. G. HOPKINS**

AWDUR: Steffan Gealy, Rheolwr Gwasanaethau Cymraeg (01443 570002)

1. DIBEN YR ADRODDIAD

- 1.1 Diben yr adroddiad yma yw rhannu manylion asesiad o gyflawniad y Cyngor mewn perthynas â Strategaeth Hybu'r Gymraeg â Grŵp Llywio'r Cabinet ar Faterion y Gymraeg, a hynny'n unol â Safon 146 o'r Hysbysiad Cydymffurfio a gyflwynwyd i Gyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf o dan Adran 44 o Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011.

2. ARGYMHELLION

Dyma'r argymhellion i aelodau Grŵp Llywio'r Cabinet ar faterion y Gymraeg:

- 2.1 Nodi cynnwys yr adroddiad a'r asesiad;
- 2.2 Ystyried a oes angen rhagor o wybodaeth;
- 2.3 Cymeradwyo argymhellion yr asesiad.

3 RHESYMAU DROS YR ARGYMHELLION

- 3.1 Mae'n ofynnol i'r Cyngor baratoi Strategaeth Bum Mlynedd i hwyluso a hybu'r Gymraeg yn y Sir yn unol â Safon 145 yr Hysbysiad Cydymffurfio sydd wedi'i gyhoeddi dan adran 44 o Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011.

- 3.2 Yn rhan o Strategaeth Hybu'r Gymraeg Bum Mlynedd, rhaid i'r Cyngor:

- 3.2.1 gosod targed canrannol ar gyfer cynyddu neu gynnal nifer y bobl sy'n

siarad Cymraeg yn ein hardal erbyn diwedd y cyfnod 5 mlynedd dan sylw (sef, +6.8% ar hyn o bryd fel y cytunwyd yng nghyfarfod o Grŵp Llywio'r Cabinet ar faterion y Gymraeg ym Mai 2018);

- 3.2.2 adolygu'r strategaeth a chyhoeddi fersiwn ddiwygiedig ar ei wefan o fewn 5 mlynedd o gyhoeddi strategaeth;
 - 3.2.3 asesu i ba raddau y mae'r Cyngor wedi gweithredu'r strategaeth ac wedi cyrraedd y targed a osodwyd o ran canran y siaradwyr yn ein hardal;
 - 3.2.4 cyhoeddi'r asesiad ar ein gwefan, gan sicrhau ei fod yn cynnwys a) nifer y siaradwyr Cymraeg yn ein hardal, a'u hoedran; a b) rhestr o'r gweithgareddau rydyn ni wedi'u trefnu neu'u hariannu yn ystod y 5 mlynedd flaenorol er mwyn hyrwyddo'r defnydd o'r Gymraeg.
- 3.3 Mae amserlen y strategaeth gyfredol wedi dod i ben, felly mae'n briodol i Grŵp Llywio'r Cabinet ar Faterion y Gymraeg gael drosolwg o gyflawniad y Cyngor o ran Strategaeth Hybu'r Gymraeg, a hynny'n unol â Safon 146 o'r Hysbysiad Cydymffurfio a gyflwynwyd i Gyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf o dan Adran 44 o Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011.
- 3.5 Mae troi at sefydliad allanol sy'n arbenigo mewn cynllunio iaith i gynnal gwerthusiad annibynnol wedi rhoi cyfle i ddarparu asesiad diduedd a gwrthrychol i'r Aelodau, gan hefyd darparu argymhellion mewn perthynas â meysydd i'w datblygu ymhellach a / neu eu gwella y gall Aelodau o Grŵp Llywio'r Cabinet ar faterion y Gymraeg eu hystyried wrth i'r Cynllun Gweithredu nesaf gael ei lunio.

4. CEFNDIR

- 4.1 Datblygwyd y Strategaeth Hybu'r Gymraeg gyfredol yn 2016 ar y cyd ag ymgynghoriaeth cynllunio iaith annibynnol, Menter Iaith ac aelodau'r Fforwm Iaith, Gwasanaethau'r Cyngor ac Aelodau Etholedig.
- 4.2 Ymgynghorwyd â thrigolion er mwyn deall yr hyn a fyddai'n eu hannog i ddefnyddio'r Gymraeg a pha wasanaethau roedden nhw o'r farn yw'r rhai mwyaf pwysig o ran hybu'r iaith. Cawson nhw eu gwahodd i roi'u barn ynglŷn â pha weithgareddau fyddai'n cefnogi'r defnydd o'r iaith orau. Cafodd yr ymgynghoriad yma ei gynnal rhwng mis Ebrill a mis Gorffennaf 2016.

- 4.3 Roedd adborth yr ymgynghoriad yn hanfodol i ddatblygu Cynllun Gweithredu Strategaeth Hybu'r Gymraeg, sy'n canolbwyntio ar:
- cynyddu nifer y bobl sy'n gallu siarad Cymraeg 6.8% i 29,670 erbyn 2021;
 - cynyddu ei defnydd ym mhob agwedd ar fywyd cymunedol a chyhoeddus
 - codi ymwybyddiaeth o'i phwysigrwydd yn rhan hanfodol o hunaniaeth ddiwylliannol a chymeriad cymoedd De Cymru
- 4.4 Roedd y grŵp hwn wedi cytuno ar gynllun gweithredu ar gyfer y strategaeth, gyda'r nod o sicrhau strategaeth lwyddiannus, a chafodd y cynllun gweithredu ei rannu'n ddwy ran:
- Mae Rhan 1 yn amlinellu'r gweithgareddau a'r targedau mae'r Cyngor yn gyfrifol am eu cyflawni naill ai drwy eu darparu'n uniongyrchol neu drwy gomisiynu gwasanaethau gan sefydliadau partner;
 - Mae Rhan 2 yn amlinellu'r gweithgareddau a'r targedau mae aelodau'r Fforwm Iaith yn gyfrifol am eu cyflawni yn unol â'u cytundebau cyllido gyda Llywodraeth Cymru a sefydliadau eraill.
- 4.6 Mae pob gweithgaredd a phob targed wedi'u pennu dan y themâu canlynol:
- Addysg - o'r blynyddoedd cynnar hyd at ddarpariaeth uwchradd
 - Trosglwyddo'r iaith yn y cartref
 - Plant, pobl ifainc a theuluoedd
 - Gweithgareddau yn y Gymuned
 - Cymraeg yn y Gweithle
- 4.7 Ar ddechrau mis Gorffennaf, 2016, cytunodd Grŵp Llywio'r Gymraeg y Prif Swyddog y dylai Prif Swyddog gael ei nodi ar gyfer pob cam gweithredu er mwyn sicrhau atebolrwydd.
- 4.8 Mae'r cynnydd sy'n ymwneud â llawer o'r targedau yma yn cael ei gofnodi yn ystod proses hunanwerthuso blynyddol y Cyngor, sy'n sicrhau cysondeb yn y meysydd gwasanaeth gwahanol heb ychwanegu at eu llwyth gwaith. Mae'r wybodaeth yna'n cael ei chynnwys yn rhan o Adroddiad Monitro Blynyddol i Gomisiynydd y Gymraeg.
- 4.9 Yn dilyn cymeradwyaeth y grŵp hwn ym mis Ebrill 2021, comisiynwyd Nico Cyf (sefydliad allanol sy'n arbenigo mewn cynllunio iaith) yn ystod haf 2021 i ddarparu asesiad diduedd a gwrthrychol o Strategaeth Hybu'r Gymraeg y Cyngor.

5 YR ASESIAD

- 5.1 Daw'r asesiad (Atodiad 1) i'r casgliad bod y Cyngor wedi bodloni safon 145 yn llawn trwy bennu targed ar gyfer canran y siaradwyr yn yr ardal, ynghyd â manylion amlinellol o sut y byddai'r Cyngor yn anelu at gyflawni'r targed hwnnw ar ffurf cynllun gweithredu ar gyfer y Cyngor a'i bartneriaid.
- 5.2 Yn ogystal â hynny, trwy gynnal yr adolygiad yma mewn perthynas â'r Strategaeth 5 Mlynedd, mae'r Cyngor wedi bodloni gofyniad safon 146 ynghylch asesu i ba raddau y mae'r Cyngor wedi dilyn y strategaeth ac wedi bodloni targedau penodol.
- 5.3 Mae'r asesiad hefyd yn darparu sylfaen ar gyfer y gwaith o lunio strategaeth 5 mlynedd ddiwygiedig ac uchelgeisiol a Chynllun Gweithredu a fydd yn cael eu trafod gan y Grŵp Llywio maes o law cyn ei gyhoeddi.

6 GOBLYGIADAU CYDRADDOLDEB AC AMRYWIAETH/DYLETSWYDD ECONOMAIDD-GYMDEITHASOL

- 6.1 Nid oes angen Asesiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb ac Amrywiaeth nac Asesiad o'r Effaith Economaidd-Gymdeithasol at ddibenion yr adroddiad hwn.

7 GOBLYGIADAU IAITH GYMRAEG

- 7.1 Mae'r adroddiad yma er gwybodaeth / yn rhan o adolygiad o Strategaeth Hybu'r Gymraeg 2016-2021 yn unol â safon 146
- 7.2 Bydd Asesiad o'r Effaith ar y Gymraeg yn cael ei gwblhau yn rhan o'r broses o lunio strategaeth newydd yn unol â safonau 88, 89 a 90. Mae ymgynghoriad cyhoeddus yn cael ei gynnal ar hyn o bryd (1-30 Medi 2021) er mwyn helpu i lunio'r strategaeth newydd a'r asesiad effaith.

8 YMGYNGHORI

- 8.1 Cafodd proses ymgynghori ei chynnal cyn i Strategaeth Hybu'r Gymraeg a'r Cynllun Gweithredu gael eu cymeradwyo yn 2017.

9 GOBLYGIADAU ARIANNOL

- 9.1 Does dim goblygiadau ariannol sy'n gysylltiedig â'r adroddiad yma. Serch hynny, fe fydd costau ac adnoddau i'w pennu mewn perthynas â gweithredu'r Strategaeth a'r Cynllun Gweithredu.
- 9.2 Gallai peidio â chydymffurfio â Safon olygu cosbau ariannol o hyd at £5,000.

10 GOBLYGIADAU CYFREITHIOL NEU DDEDDFWRIAETH BERTHNASOL

- 10.1 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 a Safonau Statudol y Gymraeg 2015 sy'n rheoleiddio maes y gwaith yma.

11. CYSYLLTIADAU Â BLAENORIAETHAU CORFFORAETHOL A CHENEDLAETHOL YNGHYD Â'R DDEDDF LLESIANT CENEDLAETHAU'R DYFODOL

- 11.1 Mae'r Gymraeg yn thema drawstoriadol yn y Cynllun Corfforaethol ac yn effeithio ar yr holl flaenoriaethau corfforaethol gan fod angen i'r Cyngor gydymffurfio â'r Hysbysiad Cydymffurfio diwygiedig a gafodd ei gyhoeddi gan Gomisiynydd y Gymraeg ym mis Medi 2016.
- 11.2 Mae Adroddiad Cydymffurfio Blynyddol yn cael ei gyflwyno i Gomisiynydd y Gymraeg gan amlinellu'r gwaith y mae'r Cyngor wedi'i wneud i gydymffurfio â safonau statudol o ran y Gymraeg a fydd yn cyfrannu at nod tymor hir Llywodraeth Cymru o gyrraedd miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050. Mae'r gwaith i gyflawni'r safonau hyn yn golygu cydweithio gyda phartneriaid a thrigolion i hwyluso ystod eang o gyfleoedd ar gyfer defnyddio'r Gymraeg mewn cymunedau ledled y sir.
- 11.3 Mae'r Gymraeg yn rhan bwysig o Nod 6 Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol, sef Cymru â diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu. Bydd hyn hefyd yn cyfrannu at greu Cymru sy'n fwy cyfartal trwy ddarparu cyfleoedd i siaradwyr Cymraeg ddefnyddio gwasanaethau'r Cyngor trwy gyfrwng y Gymraeg, os ydyn nhw'n dymuno gwneud hynny.

12 CASGLIAD

- 12.1 Roedd blaenoriaethau Strategaeth Hybu'r Gymraeg y Cyngor yn cyd-fynd â'r weledigaeth genedlaethol ac yn seiliedig ar ymchwil ac ymgynghori. Roedd y targedau'n adlewyrchiad naturiol o anghenion penodol y boblogaeth ac yn tynnu sylw at ystyriaeth o'r ddarpariaeth gyfredol a'r cyfyngiadau ariannol ac ymarferol presennol.
- 12.2 Dylid dathlu cryfderau'r Strategaeth, a rhannu arfer da. Mae'r strategaeth wedi'i llywio gan weledigaeth wedi'i theilwra sy'n cael ei chefnogi gan brif swyddogion a staff, ynghyd â phroses atebolrwydd fewnol gadarn sydd hefyd yn cynnwys elfen o graffu allanol gan bartneriaid allweddol drwy'r Fforwm Iaith.
- 12.3 Mae'r asesiad yn nodi bod y strategaeth yn cynnig nifer o gyfleoedd cyffrous i gryfhau gwaith y Cyngor, ac mae'r argymhellion yn yr adolygiad (Atodiad 1) yn ceisio tynnu sylw at y cyfleoedd ar gyfer y dyfodol.